Martyna Kamińska

e-mail: 181660@student.ue.wroc.pl

ORCID: 0009-0003-7223-2409

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Przemoc seksualna w Polsce w latach 2013-2021: analiza skali zjawiska i skutków społeczno-ekonomicznych przemocy ze względu na płeć w kontekście UE

DOI: 10.15611/2024.76.5.07
JEL: I19, I39, J16, Z13

© 2024 Martyna Kamińska
Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na https://creativecommons.org/licenses/bysa/4.0/deed.pl

Cytuj jako: Kamińska, M. (2024). Przemoc seksualna w Polsce w latach 2013-2021: analiza skali zjawiska i skutków społeczno-ekonomicznych przemocy ze względu na płeć w kontekście UE. W: A. Stanimir (red.), *Współczesne problemy społeczno-ekonomiczne w ujęciu analitycznym* (s. 101-116). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: W artykule dokonano analizy zjawiska przemocy seksualnej w Polsce w latach 2013-2021 oraz skutków społeczno-ekonomicznych przemocy ze względu na płeć dla kraju i Unii Europejskiej. Zbadano zgłoszone przypadki przestępstw seksualnych w Polsce, opierając się na danych udostępnionych przez Komendę Główną Policji i komendy wojewódzkie. Skupiono się na charakterystyce demograficznej ofiar przemocy seksualnej. Badanie przeprowadzono za pomocą analizy wskaźnikowej. Pozwoliło to na wyciągnięcie ważnych wniosków. Okazuje się, iż ponad 80% ofiar to kobiety. W ciągu badanych lat wszczęto 57 tysięcy postępowań związanych z przemocą seksualną, jednak wiele przypadków pozostaje niezgłoszonych. Wskaźnik wykrycia przestępstw w skali kraju wyniósł 124,8%, co oznacza, że Policja ujawniła więcej przestępstw, niż pierwotnie przewidywano. Najwyższa skuteczność wykrywania wystąpiła w Szczecinie (99,2%) i Gdańsku (94,5%), gdzie również zidentyfikowano ogrom przypadków pornografii. W artykule podkreślono także społeczno-ekonomiczne skutki przemocy, zwracając uwagę na konsekwencje psychologiczne, fizyczne oraz gospodarcze dla krajów UE.

Słowa kluczowe: przemoc, przemoc seksualna, przemoc ze względu na płeć, analiza zjawiska przemocy, skutki przemocy

1. Wstęp

W artykule podjęto temat przemocy seksualnej w Polsce w latach 2013-2021 oraz zdiagnozowano jej skutki społeczno-ekonomiczne zarówno dla Polski, jak i dla Unii Europejskiej. Przygotowano analizę zgłoszonych przestępstw seksualnych w Polsce. Na potrzeby analizy zwrócono się z prośbą do Komendy Głównej Policji [KGP] i komend wojewódzkich policji [KWP] o udostępnienie danych dotyczących przestępstw prze-

ciwko wolności seksualnej i obyczajności (rozdział XXV Kodeksu karnego [k.k.]) z lat 2013-2021, w rozbiciu na: jednostki administracyjne poszczególnych KWP, artykuły i paragrafy XXV rozdziału Kodeksu karnego, liczbę i płeć poszkodowanych, postępowania wszczęte oraz przestępstwa stwierdzone i wykryte. Dostęp do wymienionych danych możliwy jest jedynie po złożeniu wniosku o dostęp do informacji publicznej. Po złożeniu i zaakceptowaniu wniosku wygenerowane zostały dane statystyczne z Krajowego Systemu Informacyjnego Policji [KSIP] dla poszczególnych jednostek. Dla Polski i każdej z siedemnastu komend wojewódzkich policji w Polsce w latach 2013--2021 wyliczono i zbadano wskaźniki odnoszące się do wymienionych wyżej danych. Pytanie badawcze dla tej analizy brzmi: Jak kształtuje się charakterystyka demograficzna ofiar przemocy seksualnej w rejestrze przestępstw w komendach wojewódzkich policji w Polsce w latach 2013-2021? Artykuł składa się z sześciu punktów. W kolejnym przedstawiono zjawisko i przyczyny przemocy. Punkt trzeci poświęcony jest prezentacji danych, a czwarty wynikom analizy. Następny dotyczy skutków społeczno-ekonomicznych przemocy, a ostatni – szósty – stanowi zakończenie.

2. Zjawisko i przyczyny przemocy

2.1. Definicja przemocy

Zdaniem Borowskiego (b.d., s. 2) „przemoc odziedziczyliśmy po naszych zwierzęcych przodkach". Zasadniczą różnicą jest to, że zwierzęta stosują przemoc jedynie w dwóch przypadkach – gdy czują się zagrożone lub w celu zdobycia pożywienia. Można zatem powiedzieć, że jest to racjonalny sposób wykorzystywania przemocy. Natomiast ludźmi często kierują zupełnie inne bodźce. Mają skłonności do nadużywania siły.

Przemoc jest zjawiskiem wszechobecnym, dotyka osób z różnych grup społecznych, niezależnie od wykształcenia, wieku czy majątku. Podanie jednej definicji przemocy jest problematyczne, ponieważ wyróżnić można szereg kryteriów określających przemoc, m.in. jej rodzaj, skutki oraz intencje oprawcy (Adamowska-Kałwa, 2018; Jedlecka, 2017). Nie jest ona ani pojęciem klinicznym, ani naukowym. Jest to pojęcie polityczne, co skutkuje zmianą jego postrzegania, wraz ze zmianą sytuacji społecznej (Borowski, b.d.). Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (b.d.a) podaje, że przemoc jest związana z zamierzonym działaniem wykorzystującym wyraźną przewagę nad drugą osobą, naruszając tym samym jej prawa i dobra osobiste oraz przyczyniając się do jej cierpienia i szkody na tle psychicznym i fizycznym. Określana jest także jako cicha choroba (Malgesini i in., 2019), która początkowo jest niedostrzegana, a z biegiem czasu niesie coraz większe szkody. Przemoc kojarzy się najczęściej z brutalnością, okrucieństwem oraz przestępczością (Młyński, 2012). Przede wszystkim jednak należy pamiętać, iż przemoc to nie tylko przestępstwo, ale również definitywne pogwałcenie praw człowieka.

Ćwikła (2018) zwraca uwagę na przenikający się znaczeniowo z przemocą czyn, którym jest agresja. Jak podaje literatura przedmiotu, nie należy postrzegać ich tak samo. Autorka wskazuje, że podstawową różnicą między dwoma terminami jest to, iż sama złość nie musi być odbierana jako przemoc. Z kolei agresji zawsze towarzyszy zrównoważona siła pomiędzy agresorem a ofiarą, co jest równoznaczne z tym, że osoba pokrzywdzona ma możliwość skutecznej obrony przed oprawcą.

Przemoc ze względu na płeć, zwana również przemocą płciową, jest jednym z rodzajów przemocy, która jest stosowana w celu podporządkowania, kontrolowania lub zranienia osoby ze względu na jej płeć lub orientację seksualną. Jej źródeł doszukuje się w nierównościach między kobietami a mężczyznami (Malgesini i in., 2019). Przemoc wobec kobiet często stosowana jest jako jej termin zamienny, ale nie jest jej synonimem. Deklaracja Organizacji Narodów Zjednoczonych z 1993 roku o eliminacji przemocy wobec kobiet definiuje ją jako podkategorię G*ender – based Violence* [GBV] (Terry, 2007).

Przemoc wobec kobiet (*Violence Against Women,* [VAW]) może przybierać wiele różnych form, m.in. takich jak: gwałt, przemoc domowa, okaleczenie żeńskich narządów, przymusowe małżeństwa, handel kobietami oraz ich wyzyskiwanie. Najczęściej zaś uwidacznia się jako przemoc fizyczna, psychiczna, ekonomiczna, seksualna, a także jako połączenie kilku z wymienionych rodzajów (Malgesini i in., 2019). Wiele kultur ma swoje wierzenia, normy i instytucje społeczne, które legitymizują, a tym samym utrwalają przyzwolenie na przemoc wobec kobiet. Te same akty przemocy, które zostałyby ukarane, gdyby skierowano je do pracodawcy, sąsiada lub znajomego, często zostają bezkarne, kiedy mężczyźni stosują je wobec kobiet, zwłaszcza w rodzinie (Violence, W.I.G.B., 1999).

2.2. Przyczyny przemocy

Do wystąpienia przemocy przyczynia się wiele powiązanych ze sobą czynników. Może ona wynikać np. z traumatycznych przeżyć i międzypokoleniowego przekazu wzorców przemocy. Osoby, które doświadczyły jej w dzieciństwie, są bardziej skłonne do powielania określonych ról w rodzinie, w tym agresji (Decyk, 2022). U źródeł przemocy leżą przede wszystkim ideologie kulturowe i tradycyjny podział ról w społeczeństwie. Poprzez uwarunkowania historyczne przyjęło się, iż głową rodziny powinien być mężczyzna. Helios i Jedlecka (2017) oraz Decyk (2022) zgodnie podkreślają, że w systemie patriarchalnym mężczyzna kontroluje rodzinę i wymusza bezwarunkowe posłuszeństwo, kobieta zaś odpowiedzialna jest za zadania w sferze prywatnej. Kobiety często nie są świadome swojej podległej roli w stosunku do mężczyzny, więc trudno im zmienić wpojony w procesie socjalizacji sposób myślenia o swojej niższej pozycji i wartości oraz odczuć z tym związanych (Zimoń, 2014).

Innym czynnikiem skorelowanym z przemocą jest niski status socjoekonomiczny, w tym ubóstwo i bezrobocie. Osoba bezrobotna w strachu przed oprawcą nie szuka zatrudnienia, a ze względu na brak środków do życia musi na nim polegać.

W ten sposób tworzy się błędne koło zależności finansowej. Kobieta boi się zakończyć krzywdzącą relację, ponieważ pojawia się obawa o byt – swój i swoich dzieci, strach przed przegraną walką w sądzie o opiekę nad nimi oraz przed bezdomnością. Natomiast kiedy kobieta pracuje, a jej partner jest bezrobotny, niekiedy dochodzi do sytuacji, w których agresja ze strony mężczyzny jest wynikiem narastającej frustracji. W końcu stereotypowo to mężczyzna powinien być głównym żywicielem rodziny. Jeśli nie jest w stanie spełnić tej funkcji, pojawia się właśnie agresja (Malgesini i in., 2019).

Duch-Krzystoszek (2009) wskazuje na panujące w społeczeństwie przekonanie, że jedynie mężczyźni, którzy nadużywają alkoholu, są w stanie dopuścić się przemocy wobec swojej rodziny. Naukowcy dawno już stwierdzili, że istnieje korelacja między alkoholem i przemocą. Sprzyja on występowaniu agresji, co z kolei prowadzi do wzrostu spożywania alkoholu także przez ofiary (Fronczyk i Sacewicz, 1999), m.in. w celu ucieczki od bólu – fizycznego czy psychicznego. Nie można natomiast zakładać, że przemoc jest stosowana przez sprawców tylko po spożyciu przez nich alkoholu. Niekiedy przejawia się ona np. jako źródło osobistych nagród. Agresywni i niedowartościowani ludzie również pragną zaznać sukcesu. Niestety czasami ich nagrodą, samodzielnie zdobytą, jest znęcacie się nad najbliższymi. Odbierają zadany ból (niekoniecznie fizyczny) jako honorarium (Decyk, 2022). Wśród sprawców przemocy znajdują się nie tylko bezrobotni i alkoholicy, ale także urzędnicy, lekarze, nauczyciele czy dyrektorzy.

Przemocy towarzyszyć mogą zaburzenia osobowości i psychopatia. Cechuje się ona antyspołeczną agresją, prowadząc do działań mających na celu skrzywdzenie drugiej osoby (Pastwa-Wojciechowska, 2008). Brutalne przestępstwa, m.in. z wykorzystaniem seksualnym, dokonane bez emocji, najczęściej przypisywane są jednostkom psychopatycznym (Gulla, 2020).

Brak dostępu do odpowiedniej edukacji seksualnej skutkuje zmniejszoną świadomością i może prowadzić do niezrozumienia oraz nieposzanowania przestrzeni drugiej osoby, wymuszeń (seks bez zgody obu stron) czy brutalności podczas stosunku seksualnego, a co się z tym bezpośrednio wiąże, może być jednym z czynników prowadzących do stosowania przemocy seksualnej (Czerwiński, 2019).

2.3. Przemoc seksualna

Przemoc seksualna to każdy rodzaj zachowania, który przyczynia się do niechcianego kontaktu w sferze seksualnej. Narusza najbardziej intymną i osobistą sferę życia. Najistotniejszą w niej kwestią nie jest sam seks, ale zaakcentowanie i odzwierciedlenie władzy przez sprawcę, który pokazuje, kto jest silniejszy, a kto powinien ulec (Jedlecka, 2017). Jest to szczególny rodzaj przemocy, który dogłębnie poniża jej ofiarę i odbiera jej godność. Centrum Praw Kobiet zalicza do niej m.in.: niestosowne zwroty o charakterze seksualnym do drugiej osoby, naruszenie nietykalności osobistej poprzez dotykanie miejsc intymnych (nie tylko narządów płciowych, ale także

np. piersi kobiet), zmuszanie do oglądania treści pornograficznych bezpośrednio lub za pośrednictwem np. telefonu (tzw. sexting), szantażowanie lub wymuszanie pieniędzy pod groźbą udostępnienia intymnych zdjęć ofiary (tzw. sextortion) oraz napaść seksualną. Najokrutniejszą formą przemocy seksualnej jest gwałt. Definiowany jest jako zmuszenie do odbycia niechcianego stosunku płciowego lub innego aktu seksualnego bez zgody ofiary. Mogą mu towarzyszyć takie zachowania, jak: przytrzymywanie za kończyny, przygniatanie i duszenie, które mają na celu obezwładnienie ofiary. Nie jest on tożsamy jedynie z biciem czy gwałtownym zachowaniem. Wtedy mowa już o szczególnie nieludzkim oraz okrutnym zachowaniu sprawcy (Polanowski, 2002). Natarczywe naleganie do wysyłania sobie intymnych zdjęć czy nadużycie w formie ściągnięcia prezerwatywy podczas stosunku bez zgody osoby współżyjącej to również przemoc seksualna, której wiele osób nie jest świadomych. Małżeństwo oraz inne formy relacji pod żadnym pozorem nie usprawiedliwiają stosowania przemocy seksualnej (Stoch i Teutsch, 2019). Prawdziwa liczba popełnionych przestępstw na tle seksualnym jest często zaniżana, ponieważ ich ofiary nie zdają sobie sprawy z powagi zaistniałych zdarzeń. Każde działanie mające na celu zaspokojenie potrzeb seksualnych oprawcy wbrew woli ofiary to gwałt (Polanowski, 2002). Ofiara nigdy nie jest mu winna. Gwałt jest okrutnym przestępstwem, niezależnie od tego, czy ofiarą jest młoda dziewczyna, dziewica czy staruszka. Ofiarą gwałtu może być również osoba świadcząca usługi seksualne, jeśli nie wyraża na nie lub na daną ich formę zgody (Błoch-Gnych, 2011).

Pomimo że ten rodzaj przemocy jest potępiany w społeczeństwie i wywołuje szczególne oburzenie, to wciąż obserwuje się tendencję wzrostową w liczbie popełnianych przestępstw na tle seksualnym (Jedlecka, 2017). W marcu 2024 roku cała Polska została wstrząśnięta brutalnym wydarzeniem, które miało miejsce w Warszawie. 25-letnia Lizaweta z Białorusi padła ofiarą bestialskiego gwałtu i po kilku dniach walki lekarzy o jej życie zmarła. Przechodnie, którzy byli świadkami tej okrutnej zbrodni, nie zareagowali. To tragiczne wydarzenie skłoniło do refleksji polską dziennikarkę, Staśko (2024), która zadała pytanie: „Czy musimy umrzeć, abyście nas usłyszeli? Czy musimy umrzeć, żebyście uznali gwałt za zbrodnię?”. To pytanie stawia przed nami fundamentalne dylematy moralne, które wymagają pilnej refleksji oraz podjęcia skutecznych działań. Jak podają Helios i Jedlecka (2017), mężczyźni znacznie częściej gwałcą, niż bywają gwałceni. Kobieta jako gwałcicielka to przypadek incydentalny. Autorki zwracają uwagę na niebagatelną różnicę między płcią żeńską i męską. Kobiety najczęściej padają ofiarą gwałtu, a mężczyźni najczęściej tworzą prawo. Kobiety próbują na wszelki sposób uniknąć napaści seksualnych, mężczyźni nie biorą ich nawet praktycznie pod uwagę. Na pytanie, jaka jest prawdziwa skala przemocy seksualnej, mogą odpowiedzieć jedynie badania ilościowe, których forma wiąże się z wieloma ograniczeniami po stronie respondentów. Przemoc seksualna uważana jest za temat drażliwy, krępujący oraz nieodpowiedni do publicznej dyskusji. Dla wielu wciąż stanowi temat tabu, przez co wyniki przeprowadzanych badań oraz zgłaszane przestępstwa są niedoszacowane, co z kolei prowadzi do powsta-

wania rozbieżności. Na przykład badania Agencji Praw Podstawowych (FRA) z 2012 roku pokazują, że w Polsce skala tej formy przemocy jest względnie niska, ponieważ jedynie 19% kobiet doświadczyło przemocy seksualnej lub fizycznej. W Szwecji ten sam wskaźnik wyniósł 46%. Z kolei Fundacja STER w 2015 roku przeprowadziła badanie wśród kobiet, z którego wyniknęło, iż skala przemocy seksualnej w Polsce jest ogromna, bowiem aż 87,6% kobiet padło ofiarą różnych form molestowania seksualnego, które w polskim prawie karnym nie są nawet zdefiniowane, a nieliczne, m.in. groźby i nękanie, można znaleźć zaledwie w kilku artykułach Kodeksu karnego. Najwięcej ankietowanych – 77,5% – doświadczyło molestowania seksualnego w formie nieprzyzwoitych dowcipów i rozmów o podtekście seksualnym. W przywołanych badaniach zastosowano odmienny sposób zadawania pytań, dobór prób oraz poprzedzono je szkoleniem respondentów, w wyniku czego porównywanie ich wyników jest utrudnione (Babińska i in., 2018).

Z tym rodzajem przemocy można spotkać się w każdym miejscu: w domu, pracy, komunikacji miejskiej, klubie, na ulicy, a także w kościele. Szacuje się, iż odsetek niezgłaszanych zdarzeń przemocy seksualnej oscyluje w granicach 80% (Polanowski, 2002). Na brak raportowania większości przypadków przemocy seksualnej wpływa nie tylko wstyd i strach, ale także możliwość spotkania się z brakiem zrozumienia ze strony policji czy sądu. Niejednokrotnie zgłaszanie przestępstwa oraz przesłuchania przez policję/sąd stają się kolejną traumą dla poszkodowanych.

Przygotowując artykuł, autorka przeprowadziła wywiad z młodą wrocławianką, która padła ofiarą napaści seksualnej. Opowiadając swoją historię, kobieta zwróciła uwagę na fakt, że jedno z pierwszych pytań, jakie usłyszała od funkcjonariuszy, którzy przyjechali na miejsce zdarzenia, dotyczyło jej ubioru. Kiedy ofiara zaproponowała policjantom, by sprawdzili monitoring, usłyszała, że „ma nie bawić się w detektywa". Z kolei sędzia, po wysłuchaniu zeznań ofiary, poinstruował ją jedynie, aby nie wracała sama po zmroku. Sprawa została umorzona, a ofiara, zamiast otrzymać wsparcie, została z dodatkową traumą. Z powodu tak wyglądających realiów systemu składania zeznań i szukania sprawcy wiele ofiar przemocy nawet nie próbuje prosić o pomoc.

3. Prezentacja danych

Jak podaje Urząd Statystyczny w Lublinie (b.d.), wskaźnik to zmienna, która może przyjmować różne wartości. W dziedzinie statystyki wykorzystuje się wskaźniki liczbowe jako narzędzia do pomiaru określonych cech rzeczywistych. Te liczby statystyczne reprezentują wartość danej cechy i wynikają z przyporządkowania konkretnym obiektom pewnych wartości liczbowych jako ich miary. Wskaźniki statystyczne są zazwyczaj wyrażane jako parametry opisowe, często w formie stosunków liczbowych (Czyż, 2016).

Do przeprowadzenia analizy wykorzystano dane pozyskane poprzez złożenie wniosku do komend wojewódzkich policji w Polsce. Badane zmienne obejmowały

liczbę postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych oraz liczbę przestępstw wykrytych dotyczących przemocy seksualnej w Polsce w latach 2013-2021. Postępowanie wszczęte definiowane jest przez KGP jako każde postępowanie wszczęte przez jednostkę organizacyjną Policji. Może zarówno być efektem zawiadomienia złożonego przez osobę pokrzywdzoną, instytucję np. prokuratury, jak i być wynikiem prowadzonej własnej pracy operacyjnej Policji. Jest nim każde zdarzenie, co do którego zachodzi podejrzenie, iż jest przestępstwem. Przestępstwo stwierdzone w zakończonym postępowaniu przygotowawczym odnotowane jest jako złamanie prawa i przyporządkowuje mu się konkretny artykuł i paragraf Kodeksu karnego (k.k.). Przestępstwo wykryte jest to stwierdzone przestępstwo, w którym ustalono przynajmniej jednego podejrzanego i udowodniono mu popełnienie przestępstwa. Postępowania mogą zakończyć się skierowaniem do sądu aktu oskarżenia (czyny wykryte) i są one w statystyce wykazane w rubryce „przestępstwa stwierdzone". Może być ich znacznie więcej niż wszczętych postępowań, gdyż w trakcie wszczętego postępowania policja może ujawnić szereg przestępstw różnego typu. Sprawca może działać na szkodę wielu osób, a czyn na szkodę każdej z nich liczony jest jako osobny zarzut i tym samym czyn stwierdzony. Nastąpić może także umorzenie postępowania z powodu niewykrycia sprawcy przestępstwa. Ten czyn również odnotowany będzie w rubryce „czyny stwierdzone", ale wpłynie ujemnie na rubrykę „wykrywalność". Umorzenie wobec braku znamion przestępstwa bądź ze względu na brak dostatecznych dowodów na popełnienie przestępstwa skutkuje brakiem przyporządkowania tych czynów jako czyny stwierdzone. To sprawy, które zostały wszczęte, ale po przeprowadzeniu postępowania dowodowego nie znaleziono potwierdzenia zaistnienia przestępstwa lub materiał był zbyt słaby na skonstruowanie zarzutów karnych. Zaliczają się one zatem jedynie do postępowań wszczętych.

W skład XXV rozdziału k.k. wchodzą artykuły 197-204 odnoszące się do zgwałcenia lub wymuszenia czynności seksualnej, obcowania płciowego z osobą małoletnią lub doprowadzenia jej do poddania się czynnościom seksualnym. Uwzględnione są tam także seksualne wykorzystanie bezradności bądź niepoczytalności innej osoby, kazirodztwo, prezentacja oraz rozpowszechnianie pornografii. Część rozdziału dotyczy również seksualnego nadużycia stosunku zależności lub krytycznego położenia, zmuszania do uprawiania prostytucji, stręczycielstwa, sutenerstwa i kuplerstwa.

Oznaczenie płci osoby pokrzywdzonej podczas rejestracji przestępstwa nie było obligatoryjne do 2016 roku. Rejestrujący miał do wyboru opcje: kobieta, mężczyzna i nieznana. W przypadku, kiedy nie wybrał żadnej z wymienionych, system przypisywał automatycznie opcję „nie dotyczy". Wartość ta ze względu na sposób gromadzenia danych może występować również po 2016 roku, ponieważ przestępstwa zarejestrowane w latach wcześniejszych wykazywane są jako przestępstwa stwierdzone dopiero w momencie ich zakończenia.

4. Wyniki analizy

Prezentując wyniki przeprowadzonych analiz, w pierwszej kolejności skupiono się na liczbie wszczętych postępowań dotyczących przemocy seksualnej (tab. 1).

Tabela 1. Dane statystyczne dotyczące postępowań wszczętych oraz stwierdzonych i wykrytych przez Komendy Wojewódzkie Policji w Polsce w latach 2013-2021 przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności

Komenda wojewódzka/ stołeczna	Postępowania	Przestępstwa		% S/W	% Wk/W	% Wk/S	% S/P
	wszczęte (W)	stwierdzone (S)	wykryte (Wk)				
Polska	57 080	71 253	65 609	124,8	114,9	92,1	181,3
Bydgoszcz	3016	2 192	1 940	72,7	64,3	88,5	111,1
Białystok	1 337	1 000	880	74,8	65,8	88,0	110,0
Gdańsk	4 742	8 852	8 364	186,7	176,4	94,5	266,6
Gorzów Wielkopolski	2 051	1 427	1 270	69,6	61,9	89,0	123,0
Katowice	7 709	5 977	5 251	77,5	68,1	87,9	121,1
Kielce	1 332	1 162	1 031	87,2	77,4	88,7	129,0
Lublin	2 900	2 092	1 833	72,1	63,2	87,6	116,3
Łódź	3 338	2 310	1 980	69,2	59,3	85,7	112,4
Olsztyn	2 828	1 841	1 583	65,1	56,0	86,0	111,6
Opole	1 403	983	875	70,1	62,4	89,0	118,0
Poznań	4 415	3 203	2 856	72,5	64,7	89,2	120,0
Radom	2 689	2 234	2 016	83,1	75,0	90,2	133,0
Rzeszów	2 088	1 489	1 279	71,3	61,3	85,9	124,1
Szczecin	2 923	24 924	24 730	852,7	846,0	99,2	444,5
Warszawa	4 684	3 008	2 333	64,2	49,8	77,6	132,8
Wrocław	5 449	3 745	3 113	68,7	57,1	83,1	111,4
Kraków	4 176	4 814	4 275	115,3	102,4	88,8	161,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji oraz komend wojewódzkich policji w Polsce (dane są dostępne tylko na podstawie złożonego wniosku o informacji publicznej).

Z tabeli 1 wynika, że w całej Polsce w latach 2013-2021 wszczęto ich aż 57 tysięcy. Warto podkreślić, iż zdecydowana większość jej przypadków nie jest zgłaszana. Wskaźnik przestępstw stwierdzonych względem postępowań wszczętych wyniósł w skali kraju 124,8%. Świadczy to o ujawnieniu przez Policję większej liczby przestępstw, niż początkowo zakładano w trakcie wszczętych postępowań. Wskaźnik ten przekroczył również wartość 100% dla trzech KWP: w Szczecinie, Gdańsku i w Krako-

wie. Dla KWP w Szczecinie jego wartość osiągnęła poziom 852,7%. Wynika to między innymi z faktu, iż w 2019 roku szczecińska Policja zatrzymała 50-letniego mężczyznę, który miał blisko 12 tysięcy plików elektronicznych zawierających dziecięcą pornografię. Sprawca działał na szkodę wielu ofiar, więc usłyszał zarzut odnośnie do każdej z nich (Staszak, 2019). Najniższą wartość odnotowano dla Komendy Stołecznej w Warszawie (64,2%) i w KWP w Olsztynie (65,1%). Następnie wskaźnik przestępstw wykrytych względem postępowań wszczętych wyniósł dla Polski 114,9%. Nie licząc KWP w Gdańsku, Szczecinie i Krakowie, należy stwierdzić, że dla reszty komend odnotowano jego średnią wartość na poziomie 63%. Najniższe jego wartości to 49,8% dla Komendy Stołecznej w Warszawie, 56% dla KWP w Olsztynie i 57,1% dla KWP we Wrocławiu. Średnio tyle procent zgłoszonych zdarzeń przemocy seksualnej w latach 2013-2021 zostało wykrytych na terenie tych komend. Kolejnym obliczonym wskaźnikiem w analizie jest wskaźnik wykrywalności – iloraz liczby przestępstw wykrytych przez liczbę przestępstw stwierdzonych. Wartość tego wskaźnika dla całej Polski osiągnęła poziom równy 92,1%. We wszystkich komendach wojewódzkich jego wartość była wyższa niż 75%. Największą wykrywalność przestępstw na tle seksualnym odnotowuje KWP w Szczecinie (99,2%) oraz w Gdańsku (94,5%). Na terenie obu tych komend wykryto wysoką liczbę przestępstw dotyczących prezentacji i rozpowszechniania pornografii (art. 202 k.k.). Najniższą zaś wartość tego wskaźnika zaobserwowano dla Komendy Stołecznej w Warszawie (77,6%) i KWP we Wrocławiu (83,1%). Analizując dane z tab. 1, można wnioskować, że na jednego pokrzywdzonego przypadło średnio 1,81 przestępstwa stwierdzonego w skali kraju. Dla KWP w Szczecinie przypadło średnio aż 4,44 przestępstwa na jednego poszkodowanego. KWP w Gdańsku odnotowała wartość tego wskaźnika równą 2,66, a KWP w Krakowie na poziomie 1,61. Najmniejszą jego wartość odnotowała KWP w Białymstoku – 1,1. We wszystkich komendach na jednego pokrzywdzonego przypadło średnio więcej niż jedno przestępstwo.

Tabela 2. Udział procentowy liczby postępowań wszczętych na podstawie danego aktu prawnego względem ich ogólnej liczby w XXV rozdziale k.k. w latach 2013-2021

Zgwałcenie (art. 197 § 1-4)	37
Pornografia (art. 202 § 1-4)	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z KGP.

Tabela 3. Udział procentowy liczby przestępstw stwierdzonych na podstawie danego aktu prawnego względem ich ogólnej liczby w XXV rozdziale k.k. w latach 2013-2021

Zgwałcenie (art. 197 § 1-4)	17
Pornografia (art. 202 § 1-4)	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z KGP.

Dane zawarte w tab. 2 wskazują, że sam artykuł 197 k.k., który uwzględnia nie tylko zgwałcenie ofiary lub usiłowanie gwałtu, lecz również każde doprowadzenie pokrzywdzonego do poddania się lub wykonania niechcianej czynności seksualnej, stanowił 37% wszystkich wszczętych postępowań. Ten artykuł odnosi się do brutalnej formy przemocy seksualnej, dlatego najczęściej właśnie ofiary tej formy przemo-

cy decydują się na zgłoszenie zaistniałego przestępstwa. Udział postępowań wszczętych dotyczących pornografii (art. 202 k.k.) wyniósł 9% względem ich ogólnej liczby z XXV rozdziału k.k. w latach 2013-2021. Natomiast w przestępstwach stwierdzonych stanowił on już 52% (tab. 3). Na podstawie tych danych można wywnioskować, iż w trakcie postępowań wszczętych dotyczących pornografii stwierdzane były znacznie wyższe liczby przestępstw dotyczących artykułu 202. Udział badanego wskaźnika dla artykułu k.k. dotyczącego zgwałcenia wyniósł zaledwie 17%. Oznacza to, że w porównaniu z wartością z tab. 2 ze zgłoszonych zdarzeń tej formy przemocy seksualnej ich znacznie mniejsza część została uznana za przestępstwo. Przyczyną może być fakt, iż zgromadzone dowody nie były wystarczające do udowodnienia zaistniałego czynu i skonstruowania zarzutów karnych.

Tabela 4. Dane statystyczne dotyczące pokrzywdzonych w postępowaniach wszczętych oraz przestępstwach stwierdzonych i wykrytych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności przez komendy wojewódzkie policji w Polsce w latach 2013-2021

Komenda wojewódzka/ Stołeczna	Pokrzywdzeni (P)	Płeć pokrzywdzonego				Udział procentowy kobiet	Udział procentowy mężczyzn
		kobieta	mężczyzna	nieznana	nie dotyczy		
Polska	39 294	29 123	5120	4892	159	74,1	13,0
Bydgoszcz	1 973	1 666	275	27	5	84,4	13,9
Białystok	909	729	167	11	2	80,2	18,4
Gdańsk	3 320	2 473	565	261	21	74,5	17,0
Gorzów Wielkopolski	1 160	945	191	21	3	81,5	16,5
Katowice	4 937	4 105	708	110	14	83,1	14,3
Kielce	901	811	69	16	5	90,0	7,7
Lublin	1 799	1 604	146	41	8	89,2	8,1
Łódź	2 056	1 770	259	25	2	86,1	12,6
Olsztyn	1 650	1 392	211	38	9	84,4	12,8
Opole	833	671	135	22	5	80,6	16,2
Poznań	2 669	2 144	436	56	33	80,3	16,3
Radom	1 680	1 395	250	23	12	83,0	14,9
Rzeszów	1 200	1 001	175	17	7	83,4	14,6
Szczecin	5 607	1 510	272	3814	11	26,9	4,9
Warszawa	2 265	1 749	317	199	0	77,2	14,0
Wrocław	3 361	2 695	551	106	9	80,2	16,4
Kraków	2 974	2 463	393	105	13	82,8	13,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji oraz komend wojewódzkich policji w Polsce.

Rezultaty przeprowadzonego badania dotyczącego przestępstw na tle seksualnym w Polsce i w poszczególnych KWP (tab. 4 zał. 1) wskazują, że zdecydowaną większość poszkodowanych stanowią kobiety. Ich udział w ogólnej liczbie ofiar przekroczył 80% dla większości komend. Udział procentowy kobiet w ogólnej liczbie poszkodowanych w całej Polsce w latach 2013-2021 wyniósł 74,1%. Wartość tego samego wskaźnika dla mężczyzn była równa 13%. Procentowo najwięcej kobiet padło ofiarą przestępstwa na tle seksualnym na terenie podległym KWP w Kielcach (90%), gdzie udział procentowy mężczyzn jako ofiar wyniósł 7,7%. Dla KWP w Szczecinie odnotowano zaledwie 26,9% poszkodowanych kobiet i 4,9% mężczyzn. W tym przypadku aż w 68% przypisano ofiarom opcję płci nieznanej, co wpłynęło na zaniżenie wyników dla płci żeńskiej i męskiej.

5. Skutki społeczno-ekonomiczne spowodowane przez przemoc

5.1. Skutki społeczne

Przemoc ze względu na płeć jest jednym z najpoważniejszych problemów społecznych, który ma negatywny wpływ na zdrowie i dobrostan jednostek, rodzin, społeczności oraz państw. Niesie za sobą zarówno natychmiastowe, jak i długotrwałe konsekwencje dla zdrowia fizycznego i psychicznego ofiar przemocy i jej świadków. Ma negatywny wpływ na społeczeństwo na wielu płaszczyznach. W mediach przemoc ze względu na płeć poruszana jest najczęściej jedynie w kontekście kobietobójstwa, a takie przypadki, jak samobójstwa, śmierć okołoporodowa czy brak opieki medycznej, spowodowane przemocą, są często pomijane. O konsekwencjach innych niż śmierć ofiary, np. problemach ze zdrowiem fizycznym, psychicznym i reprodukcyjnym, w ogóle się nie wspomina (Malgesini i in., 2019).

Poniżanie, krytykowanie czy bicie skutkuje u ofiar utratą poczucia własnej wartości, bezpieczeństwa, szacunku i zaufania do samego siebie. Takie czyny mogą również skłaniać do myśli samobójczych i niestety w niektórych przypadkach również do ich realizacji. Ofiary przemocy nie umieją lub boją się prosić o pomoc, a winy doszukują się w sobie. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (b.d.b) podaje następujące skutki dla poszczególnych form przemocy. W przemocy fizycznej występuje uszkodzenie ciała oraz choroby psychiczne wynikające z traumatycznych przeżyć ofiary. W przypadku przemocy psychicznej są one szczególnie nasilone. Towarzyszy im również całkowite uzależnienie ofiary od sprawcy, destrukcja poczucia własnej wartości i godności oraz odizolowanie od zewnętrznych źródeł wsparcia. Przemoc ekonomiczna prowadzi do całkowitej zależności finansowej od oprawcy oraz braku zaspokojenia podstawowych potrzeb.

W wyniku przemocy seksualnej dochodzi do obrażeń fizycznych i psychicznych, co narusza intymność i podważa poczucie własnej wartości oraz poziom zaufania. Ofiary tego rodzaju przemocy często izolują się społecznie, odczuwając wzmożoną niechęć do płci sprawcy i obawiając się powtórzenia sytuacji. Strach przed opusz-

czeniem domu oraz traumatyczne wspomnienia towarzyszą ofierze przez długi czas. Nowicka (2016) zauważa, że skutki przemocy ze względu na płeć są długotrwałe. Ofiary, nawet po latach, nadal cierpią z powodu przeżytych traum, co ma negatywny wpływ zarówno na ich życie osobiste, jak i na społeczeństwo. Często doświadczają wstydu i poczucia winy, a także mogą odczuwać złość i żal wobec sprawców i osób, które nie udzieliły pomocy. Świadkowie przemocy również mogą doświadczać poczucia winy i zastraszania, a milczenie społeczne tylko utrwala bierne podejście do problemu.

Kolejnym newralgicznym skutkiem przemocy ze względu na płeć jest jej negatywny wpływ na dzieci, które również są ofiarami lub świadkami przemocy. Badania Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (2014) wykazały, że aż 73% kobiet doświadczających przemocy potwierdziło, że ich dzieci były świadkami tych zdarzeń. Problemy z dzieciństwa mają długoterminowy wpływ na życie dorosłe, kształtując schematy zachowań i relacje interpersonalne. Dowodem tego są badania Emery'ego (2006), który wykazał, że dzieci będące świadkami przemocy rodziców mogą doświadczać trudności w zachowaniu i zaburzeń osobowości przez całe życie. Wzorce wychowania przekazywane w dzieciństwie mogą prowadzić do agresywnego zachowania lub stosowania przemocy w przyszłości. Ofiary lub świadkowie przemocy często doświadczają problemów zarówno fizycznych, jak i psychicznych, a także mogą mieć trudności w nauce oraz prowadzić do zaburzeń kognitywnych (Malgesini i in., 2019).

Nie jest jednak tak, że każdy sprawca przemocy miał z nią styczność w okresie dzieciństwa i nie każdy, kto jej doświadczył, stosuje przemoc wobec innych osób. Nie jest to związek przyczynowo-skutkowy, lecz pewna zależność występująca z wysokim prawdopodobieństwem. Z tego powodu tak ważne jest, aby zwalczać wszelkie formy przemocy i nie dopuszczać do jej powielania przez kolejne pokolenia. Malgesini i in. (2019) wskazują, że wciąż istnieją społeczeństwa, dla których przemoc to forma tradycji kulturowych oraz sugeruje, iż w UE takimi krajami są m.in. Malta, Rumunia oraz Bułgaria.

5.2. Skutki ekonomiczne

Przemoc ze względu na płeć to nie tylko poważny problem społeczny i humanitarny, który ma wpływ na zdrowie i bezpieczeństwo ofiar, ale także ogromny ciężar ekonomiczny dla całego społeczeństwa. Choć trudno jest oszacować koszty tej przemocy, jest to niezbędne do opracowania skutecznych strategii jej zwalczania. Według danych World Bank (2019), przemoc wobec kobiet może kosztować niektóre kraje nawet 3,7% ich PKB – ponad dwa razy więcej, niż większość rządów wydaje na edukację. W Unii Europejskiej koszty te między 2009 a 2017 rokiem wynosiły średnio 1,9% PKB. Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE) szacuje, że przemoc wobec kobiet kosztuje UE 289 miliardów euro rocznie (Shreeves, 2021). W 2019 roku koszty przemocy ze względu na płeć dla krajów UE wyniosły 366 miliardów euro, z czego większość to koszty przemocy przeciwko kobietom (EIGE, b.d.).

Obejmują one m.in. straty produktywności ofiar w pracy, koszty leczenia fizycznych i psychicznych obrażeń, wydatki na system sprawiedliwości oraz koszt pobytu w specjalistycznych ośrodkach dla ofiar. Nie należy zapominać również o indywidualnych kosztach poszkodowanych oraz wszelkich wydatkach mających na celu zwalczanie przemocy i edukowanie o niej. Przemoc ze względu na płeć nie ma ani społecznych, ani ekonomicznych barier. Dotyka osób zarówno z biednych, jak i zamożnych krajów. Według Europejskiej Federacji Krajowych Organizacji Pracujących z Ludźmi Bezdomnymi, przemoc jest jedną z głównych przyczyn bezdomności kobiet, podczas gdy u mężczyzn dominują kłopoty osobiste lub ograniczenia systemu pomocy społecznej. Uciekając przed przemocą, kobiety często tracą swoje dobra osobiste i stają się bezdomne. Przemoc jest także jedną z głównych przyczyn ubóstwa (Malgesini i in., 2019). Ofiary często po ucieczce są zmuszone do podjęcia nisko płatnej pracy, aby zapewnić sobie i swoim dzieciom podstawowe środki do życia. Niektóre z nich, z powodu obrażeń fizycznych lub psychicznych, mogą być całkowicie niezdolne do pracy, co przyczynia się do wzrostu bezrobocia. Na rysunku 1 przedstawiony został efekt mnożnikowy ilustrujący wpływ i przebieg GBV na gospodarkę. Poprzez zubożenie i zmniejszenie konsumpcji zmniejsza się produkcja w różnych sektorach, a następnie PKB, które ma wpływ na dochody obywateli. Z tego powodu przemoc to problem nie tylko społeczny, ale również ekonomiczny.

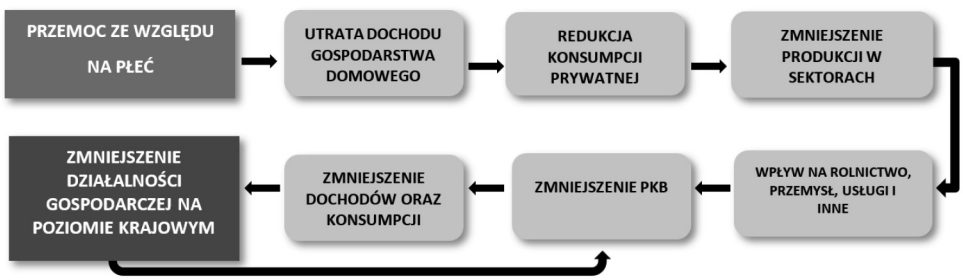

Rys. 1. Efekt mnożnikowy przemocy ze względu na płeć (GBV) na gospodarkę

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wspólnota Narodów (2022).

Współcześnie, w dużej mierze przez pandemię, popularny i często stosowany jest model pracy zdalnej. Niezaprzeczalnie dla wielu osób jest to wygodniejsze rozwiązanie, a dla niektórych stanowi ucieczkę przed molestowaniem seksualnym lub nieprzyzwoitym zachowaniem w miejscu pracy. Kobiety często zmuszone są pracować z domu, aby czuć się bezpieczniej, co może prowadzić do zmiany lub porzucenia pracy. Przemoc ze względu na płeć może również obniżyć inwestycje i rozwój gospodarczy, powodując brak zaufania do rynków i inwestycji. Ofiary przemocy często nie mogą wykorzystać swojego potencjału, co prowadzi do utraty talentów i umiejętności oraz ogranicza rozwój osobisty. Ta strata jest zjawiskiem szkodliwym dla rozwoju gospodarczego, a także dobrobytu społeczeństwa.

6. Zakończenie

Przedmiotem rozważań w artykule była przemoc ze względu na płeć. Jest ona naganna i nieakceptowalna w żadnej formie. Każda osoba ma prawo do poszanowania swojego ciała oraz godności, a GBV jest naruszeniem tych praw. Problem ten dotyka osób na całym świecie, w tym obywateli Unii Europejskiej.

Poszukując odpowiedzi na pytanie badawcze dotyczące charakterystyki demograficznej ofiar przemocy seksualnej w Polsce, na podstawie zgromadzonych danych zidentyfikowano wiele interesujących zagadnień badanego problemu. Udział procentowy kobiet w liczbie ofiar przemocy seksualnej ogółem w Polsce w latach 2013-2021 przekroczył ponad 80% dla większości komend wojewódzkich policji. Badanie przestępstw na tle seksualnym w Polsce wykazało, iż w latach 2013-2021 wszczęto 57 tysięcy postępowań dotyczących przemocy seksualnej. Jednak zdecydowana część jej przypadków nie jest zgłaszana z powodu wstydu, strachu czy obawy przed złym potraktowaniem w czasie procesu sądowego. Stwierdzono, że wskaźnik wykrycia przestępstw w porównaniu do wszczętych postępowań wyniósł 124,8% w skali kraju. Oznacza to, że policja ujawniła większą liczbę przestępstw, niż pierwotnie przewidywano na etapie rozpoczętych śledztw. Warto zauważyć, że wskaźnik ten przekroczył również wartość 100% w trzech Komendach Wojewódzkich Policji: w Szczecinie (gdzie wskaźnik ten osiągnął poziom aż 852,7%!), Gdańsku i Krakowie. Najmniejszą wartość wskaźnika przestępstw wykrytych względem postępowań wszczętych odnotowano dla Komendy Stołecznej w Warszawie – 49,8%. Wyniki wskazały, że Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie oraz Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku odnotowały najwyższą skuteczność w wykrywaniu przestępstw o charakterze seksualnym, odpowiednio 99,2% i 94,5%. W obu tych jednostkach policyjnych zidentyfikowano znaczną liczbę przestępstw związanych z prezentacją i rozpowszechnianiem pornografii.

W pracy poddano diagnozie skutki społeczne i ekonomiczne przemocy ze względu na płeć, zwracając szczególną uwagę na powikłania psychologiczne i fizyczne ofiar przemocy oraz straty gospodarcze krajów UE spowodowanych GBV.

Literatura

Adamowska-Kałwa, A. (2018). Przemoc w rodzinie. Analiza podstawowych pojęć na podstawie współczesnej literatury. *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego*, *38*(1), 265-276. https://doi.org/10.25167/RTSO/38(2018)1/265-276.

Babińska, M., Bulska, D., Kwaśniewska, A., i Winiewski, M. (2018). *Doświadczenie molestowania wśród studentek i studentów. Analiza i zalecenia*. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Do%C5%9Bwiadczenie%20molestowania%20w%C5%9Br%C3%B3d%20studentek%20i%20student%C3%B3w%2C%202018.pdf

Błoch-Gnych, A. (2011). Usługi seksualne. Czy można zgwałcić prostytutkę? *Niebieska Linia*, *1*(72), 19.

Borowski, M. (b.d.). *Przemoc w rodzinie.* Pobrano 22 listopada2022 z http://www.korzan.edu.pl/konferencja/referaty/borowski.pdf

Czerwiński, M. (2019, marzec 13). *Mamy prawo do edukacji seksualnej!* Amnesty International. Pobrano 28 grudnia 2022 z https://amnesty.org.pl/mamy-prawo-do-edukacji-seksualnej/.

Czyż, T. (2016). Metoda wskaźnikowa w geografii społeczno-ekonomicznej. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, 34*, 9-19.

Ćwikła, M. (2018). Czynniki determinujące agresję i przemoc – podobieństwa i różnice. W: E. Żywucka-Kozłowska, A. Szczechowicz i K. Rzeczkowska (red.), *Problemy współczesnego świata. Zagadnienia wybrane. KPP Monografie* (s. 27-37). http://www.uwm.edu.pl/kpp/files/numery_kpp/kpp_monografie_problemy_wspolczesnego_swiata.pdf#page=33

Decyk, M. (2022, sierpień 22). *Przyczyny i skutki przemocy w rodzinie*. Czas prawnika. https://www.facebook.com/czasprawnika/

Duch-Krzystoszek, D. (2009). Alkohol i przemoc wobec kobiet – komentarz socjologa o wzajemnych związkach. *Alcohol and Drug Abuse*, 21. http://fpn.ipin.edu.pl/archiwum/2009/materialy/AiN_1-2009.pdf#page=21.

Emery, R. E. (2006). *The Truth about Children and Divorce: Dealing with the Emotions so You and Your Children Can Thrive*. Penguin.

European Institute for Gender Equality [EIGE]. (b.d.). A Lack of Evidence to Assess Violence against Women. Pobrano 10 marca 2023 z https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2021/domain/violence

Fronczyk, K. i Sacewicz, M. (1999). Alkohol, przemoc i agresja. *Alkohol i Nauka*, (1). https://psychologia.edu.pl/czytelnia/51-alkohol-i-nauka/251-alkohol-przemoc-i-agresja.html.

Gulla, B. (2020). Zaburzenia osobowości. W: B. Gulla, *Gniew, agresja i przemoc w wybranych zaburzeniach psychopatologicznych* (s. 51). Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska. https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/254498/gulla_gniew_agresja_i_przemoc_2020.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Helios, J. i Jedlecka, W. (2017). Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane. *Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Seria:* e-Monografie, *99*. https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/80015/Wspolczesne_oblicza_przemocy.pdf

Jedlecka, W. (2017). Formy i rodzaje przemocy. W: M. Sadowski, A. Spychalska, K. Sadowa (red.), *Przemoc w prawie i polityce* (s. 13-31). Wydawnictwo Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Wydawnictwo Beta-Druk. https://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/89196/PDF/Wroclawskie_Studia_Erazmianskie_2017_tom_11.pdf#page=14.

Malgesini, G., Sforza, L.C., i Babović, M. (2019). *Ubóstwo i przemoc ze względu na płeć w Europie*. Europejska Sieć Przeciw Ubóstwu (EAPN). https://www.eapn.org.pl/eapn/uploads/2020/04/eapn-pl_przemoc-ze-wzgledu-na-plec-w-kontekscie-ubostwa.pdf.

Młyński, J. (2012). Przemoc w rodzinie – skala zjawiska, ofiary przemocy i formy pomocy pracowników socjalnych. *Studia Socialia Cracoviensia*, 4, *2*(7). https://doi.org/10.15633/ssc.416.

Nowicka, K. (2016, styczeń 8). *Jakie są konsekwencje przemocy – czyli o tym, czego doświadczają agresor, ofiara i świadek*. Dompokoju. Pobrano 28 stycznia 2023 z https://www.dompokoju.org/2016/01/08/jakie-sa-konsekwencje-przemocy-czyli-o-tym-czego-doswiadczaja-agresor-ofiara-i-swiadek/

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w rodzinie. (b.d.a). *Co to jest przemoc?* ? Niebieska Linia. Pobrano 22 listopada 2022 z https://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/6-co-to-jest-przemoc

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. (b.d.b). *Rodzaje przemocy*. Niebieska Linia. Pobrano 29 grudnia 2022 z https://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy

Pastwa-Wojciechowska, B. (2008). Samoregulacja i samokontrola a psychopatyczne zaburzenia osobowości. *Czasopismo Psychologiczne*, *14*(2), 247-254. http://www.czasopismopsychologiczne.pl/files/articles/2008-14-samoregulacja-i-samokontrola-a-psychopatyczne-zaburzenia-osobowoci.pdf

Polanowski, J. (2002). *Przemoc seksualna*. Niebieska Linia, *1*. https://psychologia.edu.pl/czytelnia/59-niebieska-linia/478-przemoc-seksualna.html.

Rozdział XXV. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r., poz. 17)

Shreeves, R. (2021). *Violence against women in the EU: State of play* (Informator polityczny) . European Parliamentary Research Service. Pobrano 28.01.2023, z: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698809/EPRS_BRI(2021)698809_EN.pdf.

Staszak, A. (2019). *Szczecin: Miał na komputerze prawie 12 tys. plików z dziecięcą pornografią. Stanie przed sądem*. Onet Szczecin. Pobrano 28.02.2023, z: https://wiadomosci.onet.pl/szczecin/szczecin-mial-na-komputerze-prawie-12-tys-plikow-z-dziecieca-pornografia-stanie-przed/jmpp1n6.

Staśko, M. (2024). *Maja Staśko: Czy musimy umrzeć, byście nas usłyszeli? Czy musimy umrzeć, żebyście uznali gwałt za zbrodnię?* Wysokieobcasy.pl. Pobrano 18 marca 2024 z https://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,100865,30757614,maja-stasko-czy-musimy-umrzec-byscie-nas-uslyszeli-czy-musimy.html

Stoch, M. i Teutsch, A. (2019). *Bez zgody na przemoc*. Fundacja Autonomia, Ośrodek Badań nad Mediami Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. https://autonomia.org.pl/wp-content/uploads/2019/09/AUT-BEZ-ZGODY-NA-PRZEMOC.pdf

Terry, G. (2007). *Gender-based Violence*. Oxfam GB. https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/115394/bk-gender-based-violence-300907-en.pdf?sequence=5&isAllowed=y.

Urząd Statystyczny w Lublinie. (b.d.). *Wskaźniki i ich podstawowe cechy.* Pobrano 18 marca 2024 z https://lublin.stat.gov.pl/files/gfx/lublin/pl/defaultstronaopisowa/1244/1/1/wskazniki_i_ich_podstawowe_cechy.pdf

Violence, W.I.G.B. (1999). Ending violence against women. *Issues in World Health*, *11*, 1-44.

World Bank. (2019, 25września). *Gender-Based Violence (Violence Against Women and Girls*). Pobrano 10 marca 2023 z https://www.worldbank.org/en/topic/socialsustainability/brief/violence-against-women-and-girls

Wspólnota Narodów. (2022). *Measuring the Economic Costs of Violence Against Women and Girls. Facilitator's Guide*. Sekretariat Wspólnoty Narodów. https://production-new-commonwealth-files.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/2022-06/Facilitator%E2%80%99s%20Guide%20to%20Measuring%20the%20Economic%20Costs%20of%20VAWG_Jun22.pdf?VersionId=3Pbab6tqp3yiIwCqqFctYRcrvI0M7W4O.

Zimoń, K. (2014). Klucz do przeciwdziałania przemocy. *Niebieska Linia*, *4*(93), 29-30. https://docplayer.pl/17741005-4-93-2014-algorytmy-dla-oswiaty-i-ochrony-zdrowia-dobro-dziecka-a-prawo-rodzicow-do-rozwodu-alimenty-obowiazek-i-egzekwowanie.html

Sexual Violence in Poland in 2013-2021: Analysis of the Scale of the Phenomenon and the Socio-economic Impact of Gender-based Violence in the EU Context

Abstract: The article examines sexual violence in Poland from 2013 to 2021 and its socio-economic impact on the country and the EU. Cases of sexual crimes were analysed using data from the Main Police Headquarters and Provincial Police Headquarters. Over 80% of victims were found to be women. Despite initiating 57,000 proceedings, many cases go unreported due to various concerns. The crime detection rate at the national level was 124.8%, indicating that the police revealed more crimes than originally anticipated. The effectiveness of detecting sexual violence crimes was highest in the Provincial Police Headquarters in Szczecin (99.2%) and Gdańsk (94.5%), where a significant number of cases related to pornography were also identified. The article also underscores the social and economic consequences of gender-based violence, highlighting the psychological, physical, and economic repercussions for EU countries.

Keywords: violence, sexual violence, gender-based violence, analysis of the phenomenon of violence, consequences of violence